

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografa
Brașov, piața mare nr. 30.
Scrisorile nefrancoate nu se pri-
mesco. — Manuscrisurile nu se
retrimit.

INSERATE
Se primesc la Administrațiunea în
Brașov și la următoarele:

BIBLIOTECĂ DE ANUNȚURI:
în Viena: la N. Dukos Nachr.,
Nux. Augenfeld & Emaric Les-
nor, Heinrich Schalek, A. Op-
polik Nachr., Anton Oppelik.
în Budapesta: la A. V. Gold-
berger, Ekstein Bernat, Iuliu
Leopold (VII Erzsébet-körút).

PREȚUL INSERȚIUNILOR:
o serie garmond pe o colonă
10 bani pentru o publicare. —
Publicările mai dese după tari-
fă și învoială. — RECLAME pe
pagina 3-a o serie 20 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI

ANUL LXV.

„GAZETA“ iese în fiecare zi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 24 cor., pe șase luni
12 cor., pe trei luni 6 cor.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 franci.
Se primumeră la toate ofi-
ciile poștale din țară și din
afară și la d-nii colecționi-
eri.

Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare,
Căminul Nr. 30, etajul
I. Pe un an 20 cor., pe șase
luni 10 cor., pe trei luni 5 cor.
Cu dusul în casă: Pe un an
24 cor., pe șase luni 12 cor., pe trei
luni 6 corons. — Un exemplar
10 bani. — Arăt abonamentolo
cât și inserțiunile sunt a se
plăti înainte.

Nr. 19.

Brașov, Joi 24 Ianuarie (6 Februarie).

1902.

Alianța fără termin.

Mâne va pleca arhiducele Fran-
cisc Ferdinand, moștenitorul tronul
lui Austro-Ungariei, la Petersburg
spre a face Țarului visita anunțată.

Din incidentul acesta se fac în
presa străină tot felul de combina-
țiuni, și se vorbește chiar de schim-
barea constelațiunii politice euro-
pene.

Se atribuie între altele archidu-
celui intențiunea de a pune la cale
o alianță *ad hoc* a Austro-Ungariei
cu Rusia pentru-ca ambele împărății
să-și apere în comun interesele lor
economice față cu tariful vamal ger-
man, ce le amenință de deopotrivă.
Foile franceze știu să anunțe în le-
gătură cu acesta, că arhiducele ar
ave misiunea de a pregăti succesiva
desfacere a Austro-Ungariei de tripla
alianță și apropierea ei de Rusia și
Francia.

Deși cu greu se poate admite, ca
arhiducele Francisc Ferdinand să
fi primit o astfel de misiune și cu
tote că bine se știe, că scopul prin-
cipal al visitei sale este de a mul-
țumi Țarului, pentru că l'a numit
general de cavalerie rusesc, totuși
combinațiunile amintite fac sânge
rău în Germania, unde, cu tot în-
crederea ce se dă lealității monar-
chiei noastre, totuși este supraveghiată
cu gelosia fie-care mișcare de sine
stătătoare a acesteia, și mai ales când
e vorba de vr'o apropiere față cu
Rusia.

Presă germană din marele im-
periu s'a ferit a da pe față neliniș-
tea, ce i-o cauzează sciri și faime ca
cele de sus, der pentru aceea cu
atât mai mult s'a silit a arăta, că
acele faime nu pot ave nici un temei
și cauta să convingă publicul ger-
man, că printr'o apropiere par-
țială dintre monarhia noastră și im-
periul Țarului nu se pot compromite
legăturile austro-germane, ba că, din
contră, ar fi chiar de dorit ca prin

visita moștenitorului tronului austro-
ungar să se întărească înțelegerea
austro-rusă cu privire la peninsula
balcanică.

În categoria acestor nisuițe de
a liniști opiniunea publică, este a
se clasa și articolul, cel'a publicat di-
lele aceste oficiosul „Berliner Neueste
Nachrichten“ asupra naturii alianței
austro-germane, articol, care este
foarte remarcant.

Se susține în acest articol, că
alianța dintre Germania și Austro-
Ungaria nu e o alianță *ad hoc*, ca
celelalte alianțe, ci și are rădăcina
și basa ei istorică și politică și că
prin urmare existența ei nu atâr-
nă dela existența triplei alianțe.

Cu alte cuvinte, Italia e a treia
în alianță cu termin; decă o va pă-
răsi rămâne și mai departe în pi-
ciore alianța austro-germană, care
nu e încheiată pe termin și care „va
oferi popórelor Europei încă ani ne-
numărați scut și apărare la opera
lor de creațiunii culturale“.

Deodată se încălzește érași ofi-
ciosii germani forte pentru alianța
cu Austro-Ungaria. Care să fie mo-
tivul și cum vine, că acesta se în-
tâmplă tocmai în ajunul visitei ar-
chiducelui austriac la Petersburg?
Se poate că tot cestiunea tratatelor
comerciale să preocupe pe condu-
cătorii politice germane, der poate
să fiă și altă cauza, că se pronunță
atât de călduros pentru alianța „unică“
cu Austro-Ungaria.

Călătoria moștenitorului de tron
la Petersburg o apreciază și „Post“ din
Berlin într'un articol inspirat din cercurile
guvernului „Post“ numesc ridicolă păre-
rea, că arhiducele Francisc Ferdinand s'ar
duce la Petersburg, ca să organizeze o
alianță ruso-austriacă provisorie în contra
tarifului vamal german și să pregătască
eșirea monarchiei austro-ungare din tripla
alianță și alăturarea ei la alianța ruso-
francesă. Membrii dinastiei de Habsburg

sunt alipiți cu trup și suflet de alianța cu
Germania și nu este nici o cauză de a-ne
teme de călătoria arhiducelui, fiind-că toc-
mai în urma acestei călătorii se desvôltă
raportul amicale între monarhie și Ru-
sia. Și împăratul german a considerat tot-
deuna ca important, stea în bune ra-
porturi cu Rusia.

Din Petersburg se anunță, că archi-
ducele Francisc Ferdinand va sosi acolo
Vineri. Regimentul 26 le dragoni, care
pôrtă numele arhiducelui și-a trimis deja
representanții la Petersburg.

„Contopire“ Dăm mai jos conțin-
tul discursului deputatului slovac Veselov-
sky pe care presa maghiară însași îl
califică de moderat și că în loc de
a-se folosi de „tunetele“) lui Lindner,
Veselovsky s'a mulțumit a cânta numai
în flaut“ un cântec, care cu plăcere l'au
ascultat „părinții patriei“. În declarațiunile
lui Veselovsky a reflectat eputatul ugro-
nist Holló. Ce a cerut Holló dela națiunile
nemaghiare? Nici mai multnicăi mai puțin,
decât „să se contopescă cu națiunea (maghia-
ră) nu numai în limbă și rasă ci și în comu-
niunea sentimentelor și gândilor...“ A cerut
adece să ne facem peste niște Maghiari
în limbă, sentimente și gândiri „Trebue
— continuă Holló — să crem o comuni-
une intelectuală cu toate naționalitățile...“ și
„toleranța noastră (a Maghiaror) nu-i per-
mis să mergem până acolo, înât să renun-
țăm în țera acesta la hegemonia noastră
națională...“ Toți trebuie să se contopescă
în politica cea marea culturală, care vré
să ducă înainte unitatea națională, des-
voltarea puterilor naționale și vré să con-
solideze pe acest pământ stădnirea națio-
nală maghiară“....

De vreți să ve fericițișă-der, poftiți
și intrați în bălciul din Peșa, unde se vé
mărturisit de Maghiari și é vé contopiți
cu Maghiarii „nu numai în limbă și rasă,
ci și în comuniunea sentimentelor și gân-
dirilor“... — cum face de ildă „Ioscuța“
din Șomeuta.

Kossuthiștii și naționalitățile.
„Egyetértés“ se ocupă în primul său dela
4 Febr. cu Naționalitățile. După-ce înșiră
mulțime de absurdități, étă cum se es-
primă despre naționalități: „Decă națiunea
maghiară n'ar fi făcut în 1868 fatala gre-
șală de a crea legea naționalităților; decă
națiunea maghiară ar fi urmat dela 1867
încóce consecuent o politică energică în-
dreptată spre întărirea autorității statului
maghiar față cu naționalitățile: adî n'am
fi acolo, ca să aușim în parlament isbuc-
niri temerare și perfide, teorii absurde și
pretensiuni aprópe obraznice. N'am fi ajuns
acolo, ca în diferite ținuturi ale țării na-
ționalitățile să se concentreze din nou, să
ia poziție față cu Maghiarii și pe lângă
utopii daco-române, panslave și panger-
mane, cu înfocare pătimeșe să se îmbră-
țișeze, să formeze o tabără aliată în con-
tra statului maghiar. Nu vedem peste tot
nici un rău în aceea, că naționalitățile au
întrat în parlament. Ne place mult mai
bine, decă luptătorii politici ai naționali-
tăților pășesc pe față și în parlament își
accentuează principiile și tendințele, decăt
să agiteze pe terenul pasivității, pe care
față cu ele stăm adî aprópe desarmați“...
„E-s“ se ocupă apoi cu legea naționalită-
ților pe care o califică de „absolut rea“ etc.

În camera magnașilor contele
Esterházy Janos a adresat o interpelație
în cestiunea invasiunii jidovilor în Ungaria
de nord. Ministrul președinte Szell Kalmam
declară, că acțiunea pôrnită în interesul
populațiunii din ținuturile superioare a dat
resultate. Guvernul nu este condus de cât
de motive economice, nu confesionale. În
părțile de sus se va organiza poliția de
stat și se va revida legea domiciliului.
La desbaterea legii despre casieriile comi-
tatense vorbește contra contele Zichy,
Nandor, căruia îi răspunde Szell. Legea se
votéză.

Antisemitismul a început să se
misce chiar și în Anglia. În „National
Review“ serie Eduard Drumont un articol
antisemit. În același timp apără de un

FOILETONUL „GAZ. TRANS.“

Impresii și amintiri.

I.

„Ai fost acasă de Crăciun, de sigur
vei fi avut frumoșe impresii.—De ce nu
le scrii?“

Așa mă întrăbă unul din vechii și
bunii mei prieteni.

De ce nu le scriu? La întrebarea
asta, singur nu știu să răspund.

Sunt așa de agiamiu la scris. De
câte ori vréu să scriu ceva, mă apucă
frigurile primului debut, deși sunt vechi
„scriitor“.

În adevăr, decă recapitulez timpul
de când am început să scriu, aflu, că sunt
deja 16 ani, de când am scris primul foi-
leton la „Gazeta Transilvaniei“. Era pa-
sagiul atât de sugestiv relativ la Români
din cartea lui Drumont „La France juive“.

De atunci am scris o lungă serie de
foiletone, atât traduceri cât și originale,
în „Gazeta“ și în alte diare mai ales de peste
muntți, și totuși, când e vorba să-mi scriu

impresiile de Crăciun, mă cuprinde un fel
de sfidă.

Ce bine ar fi, imi dic adesea-ori,
decă aș ave numai o parte din îndrăsnéla
tinerilor noștri foiletoniști, cari s'au în-
mulțit grozav în timpul din urmă și „pă-
șesc“ și ei cu toupet de literatură, cu tóte
că la mulți din ei cunoscințele gramati-
cale și stilistice stau în proporție inversă
cu îndrăsnéla lor.

M'ași număra încă între ómenii tineri,
și totuși când mă gândesc, că pot face
repriviri pe un sfert de secol, trebuie să
viu la convingerea, că tinereța mea a în-
ceput să o cam bată bruma.

În adevăr, séra de Crăciun de pildă,
n'am petrecut-o în casa părintescă de 28
de ani.

De cum m'au dat la școlă la 1873,
eu tot printre străini la sərbătórea Na-
scerei!

Unguri, Nemți, Români din țără, fie-
care cu obiceiurile lor, der cu impresiile
primite la aușul jalnicelor colinde din
Chioar, nu se poate aseména nimica.

Și nu le-am aușit aceste colinde de
28 de ani!

Crăciunul a cădut anul acesta, séu
mai bine dis anul trecut, într'o di de Marți.
Decă plec din Brașov Dăvinecă, voiú sosi
acasă tocmai în ajun. Je ce să nu plec
însă Sâmbătă? Se poate întâmpla, să scap
unde-va trenul séu să m vr'un bucluc pe
drum. De câte ori s'a întâmplat așa ceva.
Apoi cum rămân eu o séra de Crăciun?

Am plecat deci Smbătă séra cu tren-
ul de opt. Am luat cu mine un mic
geamantan și ca tovarăș'e drum „Suve-
nirile contimporane“ ale li G. Sion. În
cas, când n'ași avé cu cine să vorbesc, să
am cu ce-mi alunga uritu!

În tren lume puțină. Eu am ajuns
într'un compartiment cu o copilă cam de
vre-o 13 ani, palidă și anenică. Ea aduse
cu sine o boccea, aprópecăt dēnsa de
mare, pe care cu tóte sforțurile nu putea
să o ridice pe polița destintă pentru ba-
gaje. I-am ridicat-o eu. Ma mulțumit și
apoi s'a culcat pe canape și încurēnd a
adormit. Era obosită mititia.

La picidórele ei lăsă pe canapea o
altă bocceluță cu de-ale grei. Sub sfóra,
cu care era legată bocceluța, era vîrfita o
condicuță.

Împins de curiositatea, proprie ori
cărui redactor modern, întind mâna să
vêd ce condicuță e aceea?

Era condicuța de liber parcurs pen-
tru linia Brașov, liberată pe numele unui
șef de gară din Sécuime, ca să potă veni
de câte-ori ar vré, să-și procure alimente
și alte lucruri trebuincioșe casei.

Numele șefului era un nume româ-
nesc. Mititica mea companiônă era de si-
gur fiica șefului și eu călătóriam deci cu
o Româncuță.

Pui condicuța la locul ei. Trenul se
opresce într'o gară și domnișóra se deș-
tépță.

— Bună dimineța! — dic eu.

— Nem tudok oláhu, răspunde ea.

M'am înșelat — gândiam în mine și
urmez unguresce: „Nu ești d-ta dom-
nișóra X?“

— Ba da, răspunde ea mirându-se,
de unde i-am aflat numele.

— Apoi, tatăl d-tale, judecând după
nume, trebuie să fie Român.

— Da, el este Român.

— Și máma?

— Tot Româncă.

Englez, cu numele Bannister, o broșură sub titlu „*Anglia sub stăpânire jidovăscă*“ Nu de mult deputatul conservator *Gibson Bonles* a ținut în parlament un discurs antisemit, în care i-a acuzat pe Jidovi, că acumulează cerealele și fac cămătărie de pâne. El începu cu Josif din biblie și cu politica lui agrară și termină cu Josef Leiter din Chicago (cumnatul viceregelui din India) în cartierele de răsărit ale Londrei domnesce mare agitație printre muncitori din pricina invasiunii jidovăști, mai ales fiindcă în urma acestei invasiunii, lipsa de locuințe crește.

Libertatea cuvântului

în parlamentul unghuresc.

II.

În aceeași ședință, în care a fost atacată libertatea cuvântului față de deputatul sas Lindner, s'a petrecut un alt atentat de felul acesta și mai grosolan față de „unicul democrat“ din dietă Vazsonyi-Weissfeld, alesul suburbiului Teresienstadt din Buda-pesta.

De mult îi purtau Sâmbetele adversarii lui din celelalte partide și mai ales Hortovanyi și Rakovszky din partidul popular. Programul nu și l'a desfășurat Vazsonyi în cameră. El pretinde, că a fost publicat și afișat pe colțurile stradelor. În loc de acesta însă „democratul“ din Teresienstadt a atacat și sbiciuit aspru clasele privilegiate maghiare și în deosebi clasa vechilor nemeși. Hortovanyi l'a luat aspru la răspundere din cauza acesta, imputându-i, că aruncă cu noroiu adus din „király utza“ în cea clasă istorică, căreia națiunea maghiară ar avea să-i mulțumescă existența sa. Vazsonyi i-a replicat foarte iritat dîcînd, că cei-ce susțin despre el lucruri de acestea, mințesc. A negat mai departe, că ar fi atacat nobilimea istorică maghiară; din contră el a stimat-o și cere a-se stima. A vorbit numai în contra nemeșimei celei noue.

La întrebarea, că ce-i cu „bestiile culturale“, Vazsonyi a răspuns cam obraznic, ceea-ce pe lângă un incident personal între el și Rakovszky a ațîțat așa de mult spiritele adversarilor săi, încât nu l'au mai lăsat să vorbească și l'au huiduit formal afară din sală cu strigări neconținute de „ki vele!“ (Afară cu el!)

Încât pentru rolul de aji al nemeșimei (gentry) el nu prea este de așa, ca să nu pōtă fi blamat și de un Vazsonyi.

Dela 1867 tōtă arta de guvernare unghurescă consistă în aceea, ca nemeșimea să aibă ce păpa. Răscum-

părarea pămērului desdaunarea muncii iobăgesci, și dijmei, legile de comasare, răscumpărarea regaliilor; tōte au avut ie scop să susțină nemeșimea. Virilismul și autonomia comitatelor, cum a fost alcătuită până acum, a avut le țintă a da pâne acelor nemeși, ari nu mai incap în funcțiunile d' stat sēu n'au calificarea neapărat ecerută. Comitatele au fost și sunt alevērate asiluri pentru familiile nemeșeci scăpătate.

Ȋice Hortovanyi, cā „gentry“ au susținut țra și au mântuit naționalitatea maghiară. Dēr bietul popor n'a susținut în sudōrea feții sale și susține și alți nemeșimea, n'a apărat și nu apără țera cu sângele sēu? Nemeșimea te ține și aji indis-

pensabilă pentru țericirea țării și reclama mereu favorii peste favoruri, excepționi peste excepționi, — și tot nu sunt indestulii, pier și se nimicesc vędînd cu chii.

Pentru ce? Pentru-că nu se mai potrivesc în epca și timpul de față. Lumea tinde a scāpa aji de rēmășițele timpurilo privilegiate. Vrē ași păstra rōdele sudōrei sale pentru sine.

În privinț, acesta Vazsonyi pōte să aibă și mult dreptate... De aceea ura contra „unicului democrat“ din cameră are ur fond mai adēnc, decât disprețul țtă cu persōna.

*

Îndată duă scenele furtunose cu Vazsonyi cercuridise democratice din tōtă capitala unghară au intrunit la o consfătuire chibzuind. ce sēntreprindă pentru a lua în apărare libertata cuvântului și siguranța persōnei deputalor de-opotrivă amenințai în parlamentul unghuresc. Au hotărit să convoce o mare adunare populară pe Duminica trecut: ceea-ce s'a și întēplat, precum am auzit deja. Intrunirea s'a ținut la orfeu „Somossy“, a fost lume multă compus atāt din democrați, cât și de social-democrați și după-ce s'au făcut ovațiuni lui Vazsonyi s'a protestat contra terorismului eor din dietă și s'a constatat din nou, că în Ungaria există în adevēr și în timpul d' față o domnire de clasă, meetingul a vtat următōrea rezoluțiune:

„Adunare populară intrunită la 2 Februarie 1902ia cu indignare la cunoscinț, că în paament s'a vătēmat în mod violent libertata cuvântului; adunarea populară este onșinsă, că numai sufragiul universal pte crea o adevērată reprezentatiune apoporului și pōte asigura reprezentanților lui esercițiul neturburat și deplin al dreturilor lor. Adunarea declară, că din prte-i este gata de a pēra libertatea cuvântului în parlament. Tot-odată provōcă ę deputatul Dr. Vilhelm Vazsonyi, care fost vătēmat în libertatea cuvântului su, ca în esercițiul dato-

rii sale ca deputat să nu se plece dina-ntea terorismului“.

Aplause nesfırșite au salutat acesta propunere, care s'a și primit cu unanimitate.

Centenarul lui Heliade.

Deși timpul nu favorisa de loc frumoasa sērbătōre, totuși Duminică încă de la orele 1, un numeros public staționa pe bulevardul Academiei. În fața statuei marelui bărbat, mulțimea era așa de numerosă, că cu greu de mai puteai străbate până acolo.

Tōte școlile din Bucuresci ținuse să ia parte la serbare.

O mică tribună, ridicată în fața statuei, era frumos împodobită cu brați și stindarde, ęr împrejurul ei erau depuse corōne: Adunarea deputaților, Senatul, partidul Conservator, Ministrul cultelor și instrucțiunii publice, Liga Culturală, Academia Română, Soc. Tinerimea Română, șcōla primară de băeți No. 19, care pōrtă numele marelui patriot, Teatrul Național, etc., etc.

Cu organizarea serbării a fost însărcinat un comitet, care a fost compus din d-nii: Ferekide, președintele camerei, general Tell, M. Sihlén, Dem. Laurian, Em. Porumbaru și C. Boerescu. De asemenea au luat parte la această serbare în mod oficial: Corpurile Legiuitōre, diferitele autorități, Universitatea, Ministrul instrucțiunii, Șcōlele secundare, etc.

La orele 2 încep cuvēntările. Cel d'întai care vorbește este d-l Gr. Tocilescu, care după ce arată importanța serbării, vorbește apoi de neperitōrele merite ale marelui bărbat.

După d-sa ia cuvēntul d-l *Adamescu*, secretar general al ministerului de instrucție, apoi d-l Procopie *Dumitrescu*, primarul Capitalei, și în urmă studentul *Orănescu*. Toți au lăudat pe acela, care astă-đi nu mai este, dēr ale cărui opere, ale cărui fapte vor trăi pe vecinicie și care trebuie să serve de exemplu tuturor Românilor.

După aceea d-nii *Polichroniadi* și *Obedenaru* citesc nisce versuri de ocazie.

În sunetul fanfarei liceului Mihai-Bravul, se termină la ora 3 această frumoasă și patriotică serbare.

*

Centenarul ilustrului bărbat a fost sērbătōrit și la *Teatrul Național* prin reprezentarea poemei dramatice a d-lui B. P. Hasdeu, intitulată „*Răsvan și Vidra*“.

Publicul a făcut adevērate ovațiuni artiștilor pentru modul cum și-au interpretat rolurile, cum și d-lui Sihleanu, directorul Teatrului, pentru alegerea ce a făcut în reprezentarea piesei „*Răsvan și Vidra*“.

Între acte d-na Romanescu a declamat, cu talentul ce o caracterizează „*Sburătorul*“ de I. Heliade-Rădulescu.

Serbarea s'a încheiat prin recitarea de către d. Notara, a unei improvisații de d-l Haralamb G. Lecca, intitulată: „*Lui Heliade*“.

Din dieta unghară.

Discursul lui Veselovsky.

Veselovsky Francisc: Maiestatea Sa regele și-a fost esprimat dorința, ca alegerile trecute dietale să fie libere și curate (mișcare). Guvernul a urmat dorința regelui, ordonând alegeri libere și veghiând după putință, ca să se și esecute acest ordin. Oratorul și soții lui au de a mulțumi acestei dorințe a regelui și atitudinii legale a guvernului, că au putut fi aleși (Voci în drēpta: Din păcate!) Esprimăm omagiile nōstre față cu regele și mulțumirile nōstre față cu guvernul.

Rakovsky Istvan: Era dator să facă așa!

Veselovsky: Da, era dator cu atāt mai virtos, cu cât în Ungaria de nord până acuma nu se pomeniau alegeri libere. (Aprobări în stānga, contrațiceri în drēpta.)

Președintele se vede silit a observa, că alegerile libere nu au fost efluxul unui favor regesc, ci o datorie legală superiōră ori-cărei voințe individuale, fie chiar și cea mai înaltă.

Veselovsky: Recomandă atențiunii guvernului persecuțiile, ce s'au pus la cale acum după alegeri în Ungaria de nord.

Rakovsky: Așa este. (Ilaritate în drēpta.)

Veselovsky: Din cauza nunērului mic n'am luat parte la discuțiunea adresei (Voci: Cāți sunteți? Cine sunteți?) Suntem deputați din Ungaria: patru Slovaci și un Sērb (Sgomot).

Președintele: Cere liniște.

Veselovsky: Am gāsit de cuviniță a lua cuvēntul la desbaterea budgetului și cu această ocaziune să ne dezvoltăm principiile.

Noi suntem aderenții unității, indivisibilității și a independenței patriei (Aprobări în stānga estemă). Dēcă va fi posibil și când vom dispune de forțele, ca să avem independența deplină, Slovaci o vor cere acesta. În principiu sunt aderenții unei asemenea independențe, dēr actualmente ținēnd socotēla de împrejurări, stau pe basa creată de Deak.

Principiul unității politice a națiunii unghare îl admit așa, cum este formulat în articolul XLIV din 1868. Pe lângă menținerea principiilor egalității depline de drept, a libertății și frățietății, Maghiarilor li-se cuvine rolul conducător, întâietatea și preponderanța, din cauză, că au o situație centrală și atāt după număr, cât și după cultură și starea economică sunt mai tari.

Lengyel Zoltan: Dēr trecutul istoric?

— Dēr d-ta?

— „Nem tudok olahul“.

Am întilnit odată în Sătmariu un birtaș, care purta ominosul nume de Óvári, și care spunea, că e Român, fără să știe o bōbă romănesce. Acela sciea însă în mod papagalicesc cel puțin rugăciunile. De asemenea am întilnit aici în Brașov un ucenic de croitor înainte de asta cu vr'o opt ani, care în timp ce eu făceam proba pantalonilor, ce mi-i adusesse dela stăpânul sēu, mi-a recitat cu accent unghuresc, ce e drept, dēr mi-a recitat „*Tatăl nostru*“ și „*Cređul*“. Desigur și d-șōra va fi din categoria acelor Români, pe cari numai biserica și rugăciunile îi mai lēgă într'un mod destul de șubred de națiunea română, gāndiam eu, și o cercetai mai departe:

— Dēr rugăciunile le scii de sigur romănesce?

— Nu le sciu, Domnule!

— Ți-ar plăcē să scii măcar „*Tatăl nostru*“?

— Da.

— D-ta mergi pe linia Odorheiului, unde ne despărțim?

— La Sighōra.

— Ei bine, până la Sighișōra avem timp de ajuns. Tu te voiți învēța *Tatăl nostru* și când vi sosi acasă vei spune tatei: „*Tată, un „acs” cu care am călētōrit împreună, m'a învēțat să Ȋic „Tatăl nostru”, în „limba d-tale”. Sē vedē ce va Ȋice?*“

Mē gāndiam a necunoscutul Român, pe care mediul, și care trăiesce, l'a făcut să-și uite de dōria de a-și crește copiii în limba sa și-i șbura prin minte, ce a scris odată B'itiu despre un Român, care de originedin opincă, se avintase la posturi înalte: se căsētorise într'o familie maghiară din Clușiū, unde limbă romănescă nu se ađia nicī-odată. Sērmanul Român, ca să- astimpere dorul, eșia sub pretext de plibare în Ȋile de țirg afară de bariera oraului, ca să pōtă vorbi cu femeile și cu omenii, cari aduceau la Clușiū mărfuril lor rustice la vîndare.

Ore Romaul meu, șef de gară, ce va Ȋice, când va intra copila în casă cu rugăciunea romănescă pe buze?

Ori va fi i el dintre aceia, cari în urma evoluției n maghiarisare va fi ajuns

la punctul, unde omul pierdēndu-și chiar rușinea, desminte legile naturei și se glorieză în foro cu calitatea sa de vîndētor de neam?...
Într'aceea însă trenul se opri din nou și alți pasageri ne populară compartimentul. Nu mi-a mai fost posibil să fac șcōlă catehetică ambulantă cu simpatica copilă. Am făcut însă alt-ceva. Am întreat-o, dēcă primesce să-i scriu pe o filă de hârtie cu ortografie maghiară „*Tatăl nostru*“ romănesc?

— Primesc — imi răspuse copila.

— Și ai să-l și învēți?

— Da.

Ne-am despărțit la Sighișōra.

*

Când călētōresc Ȋiua, nu pot ședē un minut măcar în compartiment.

Stau la ferēstra coridorului și contemplez regiunea, orașele, satele, țipurile de omeni.

Nōptea, dēcă sunt singur, imi alung uritul cu cāte o carte țipărită cu litere mari, alēsă anume ca să fiă potrivēla între litere și lumina slabă și tremurătōre a trenului.

Când mai este cine-va în compartiment, care să fie cât de cât mai desghetat la vorbă, cu plăcere îl angajez la o conversație ușōră sēu la o discuțiune, după felul și cultura omului.

Multă experiență pōte face cineva pe calea acesta.

Dela Sighișōră imi veni un nou pasager în compartiment, care până aci era în compartimentul vecin.

— Imi dați voie?

— Aha, — Ȋic eu — āsta-i din România, căci numai acolo se întrebuintēză cuvēntul „*voie*“ în loc de „*permisiune*“, pe când în Transilvania, sub *voie* se înțelegē plăcerea.

În Transilvania, când Ȋice cine-va: „*Am voie să învēț*“, însemnēză, că „*am plăcere să învēț*“, pe când în România se înțelegē, că „*am permisiune să învēț*“.

Din cauza diferenței semasiologice a acestor două cuvinte, rēu a pāțit o odată un călētōr, care trecēnd în România, voia să ducă cu sine și o cutie de tutun. „*N'ai voie să treci tutunul*“ — îi observă vameșul. „*Cum nu, d-le, am voie*“. — „*Ba n'ai voie!*“ „*Dōr mai bine voiți scii eu*

Veselovsky: Și trecutul istoric. De aici urmăm, că în legislație, în guvernul central și în dicasteriile supreme juridice și administrative, se se întrebunțeze exclusiv limba maghiară. (Sgomot. Președintele sună). *In interesul existenței, cultivării și dezvoltării popoarelor nemaghiare din Ungaria, ei cer, ca limba acestor popore în ținuturile, pe unde locuiesc în masse, să o potă întrebuința în toate școlile până la universitate* (Sgomot. Contrațiceri), la comune, orașe, comitate, în diferitele deregătorii, în biserici, la judecătorii și municipii. *Aceste drepturi le pretindem noi Nemaghiarii pe baza dreptului natural, divin și legal.* (Contrațiceri și mare sgomot. Președintele sună de repetite-ori). *Pretindem aceste drepturi pe baza legii naționalității, a artic. XLIV din 1868.*

Rakosi Victor: O să revidăm legea. Aceea este cea mai fatală lege!

Veselovsky: Neglijarea limbei disgustă pe popor, îl sărăcesce și-l ruinează. Astfel se esplică emigrarea Slovacilor în America. (Mare sgomot).

Rakosi Victor: În America învață englezesce, aici însă nu învață unguresce, fiind-că nu-i lăsați D-vóstră.

Veselovsky: Slovaci își iubesc țera din totă inima. Dér în cele din urmă neglijarea spirituală, disprețul, la care este espus... (Sgomot. Nu-i adevărat).

Președintele: Rógă pe orator să nu întebuințeze astfel de espresiuni, din cari ar reeși, că în această patrie vre-o naționalitate ar fi disprețuită, căci asemenea lucruri contribue, în contra regulamentului dietei, la provocarea unor iritațiuni contra naționalităților.

Veselovsky: Poporul slovac în America se bucură de libertăți însemnate. Dovadă pentru acesta sunt școlile, bisericile și eminenta lor organizațiune...

Rakosi Victor: Da, cu bani rusesci.

Kubinyi György: Și apoi vă trimiteți copiii în Boemia.

Veselovsky: Slovaci în America se pot folosi ori unde în cea mai mare libertate de limba lor. (Strigăte: Dér în Ungaria nu? O voce: Pe semne ești agent de emigrare).

Rakosi Victor: A doua generație nu vor mai fi Slovaci, ei Englesi.

Veselovsky: În congregațiunile comitatense limba slovacă este interdișă. (Sgomot. Președintele sună). Esecutarea legii de naționalitate ar fi în folosul păcei, ér eu cerând această esecutare, cred, că fac un serviciu patriei.

Trecând la situația economică relevând necesitatea îmbunătățirii sorții claselor sêrace. După părerea sa ar trebui introdus impositul progresiv. (Aprobări în stânga extremă) pe marea proprietate, pe întreprinderile mari, pe industria mare și pe capitalul mare.

Cere sufragiul univrsal cu vot secret pe comune, apoi libertatea întruniri-

dacă am voie sêu nu". — „Ba mai bine știu eu, căci regulamentul nu dă voie". — „Ba am voie". „Ba n'ai voie".

Va să dică: „Imi dați voie d-le?"

— Poftim, poftim! — De unde veniți?

— Din România.

— Din ce oraș?

— Bârlad.

— Tot mai sunt jidovi mulți în Bârlad?

— E hei, sunt vr'o dece mii.

— Și unde te duci?

— Mă duc acasă de Crăciun.

Domnul era un tânăr diplomat al școlii de agronomie dela Ferestreu, decât nu mă înșel, care făcuse practică cât-va timp la o moșie a cunoscutului patriot Sava Șomănescu, ér actualmente era econom sêu profesor de agronomie la școla normală (preparandia) din Bârlad, post sistemizat anul acesta școlar. Originar din Transilvania, de pe lângă Turda, venia acum acasă de Crăciun.

Delaletca.

lor, libertatea cuvântului și a pressei. Cere ștergerea virilismului și instrucția gratuită (Voci: În limba maghiară!) atât la școlile primare și secundare, cât și la universitate.

La acordarea titlurilor de nobili recomandă o mai mare precauțiune, fiind-că s'au acordat asemenea titluri la nevrednici și poporul s'a scandalizat. Să nu se mai creeze fideicomise și când va fi ocaziunea favorabilă, să se libereze pământul legat și să se împartă la agricultori. Serviciul militar să fie de 2 ani și să se facă pregătirile pentru transformarea armatei permanente în sistem de miliție. Cere autonomia deplină a Catolicilor, conform spiritului timpului. Reforma administrativă trebuie realizată de urgență. Înainte de toate însă trebuie șters virilismul. Notarii, medicii comunali, de cerc și comitatensi, precum și ori-ce funcționari politici să fie excluși din reprezentanțele municipale. (Aprobări în stânga extremă. Contrațiceri în dreapta și stânga).

Drepturile municipalităților trebuie lărgite, dér pentru restrângerea arbitrarității, să se introducă tribunalul administrativ. Trebuie făcută o lege specială pentru abuzurile funcționarilor administrativi. Familiile de prin comitate trăsesc rău împreună din cauza divergențelor politice, naționale, religioase și confesionale. Și cu toate acestea în iubirea de patrie cu toții ar trebui să fim uniți. — Nu primesce budgetul.

Acțiunea Olandei.

Precum am semnalat ér, ministru-președinte olandes *Kuyper* a declarat corespondentului unui diar parisian, că guvernul Olandei n'a primit încă nici un răspuns dela guvernul frances la nota, ce a adresat-o acestuia. *Kuyper* a mai adaus, că actualmente se pot accepta speranțele cele mai bune.

Éta acum ce spune o telegramă din *Haga* dela 3 Februarie n.:

În prima ședință a camerei de adi lămuriri dsspre cuprinsul notei, ce a adresat-o guvernului britanic și despre răspunsul la acea notă? Ministrul de esterne br. *Lynden* a declarat în răspunsul sêu, că *răspunsul Englierei se află deja în posesiunea guvernului olandes*. Conținutul lui însă nu pôte să se publice în acest moment, fiind-că guvernul britanic a pretins, ca *publicarea să se facă de-odată* în Olanda și în Englitera. Cele două guverne tractéză acum despre terminul publicării. Guvernul olandes va publica adi mâne o carte galbenă.

Tot din *Haga* se telegraféză, că ambasadorul engles *Howard* a încunosciintat confidențial pe guvernul olandes, că *Englitera nu va trata cu Krüger și Leyds*. Dacă Burii vrêu pacea, atunci tratările asupra ei să le începă generalii burii.

În același timp lui „*Morning Post*” i-se anunță din Bruxella, că Burii din Olanda au ținut un consiliu presidat de Krüger și au hotărât, că nu vor primi decât o pace, care va garanta statelor bure *deplina independență*.

Ce fel de opinii domnesc însă în Englitera? În Londra nimeni nu crede, că încheerea păcii ar fi posibilă, deși presa buro-filă sprijinesce acțiunea Olandei. E sigur, că guvernul lordului *Salisbury* s'a pus în contact cu *Kitchener* întrebându-l decât e necesar, ca o misiune olandesă să mERGă în Africa-de-Sud și să convingă pe comandantii burii, că continuarea rezistenței e zadarnică. Pasul acesta e considerat la Londra ca absolut de prisos și greșit.

De altă parte Anglia nu e de loc dispusă a face Burilor concesioni ca bună oră respectarea independenței, pe care o cer Krüger, Fischer și Wolmarans ca preț al păcii.

Cestiunea păcii rămâne așa-dér o problemă grea de rezolvat și aprôpe nu sunt speranțe, ca ea să fie rezolvată curând și bine.

SCIRILE DILEI.

23 Ianuarie v.

Alegerea din Gher. Éri a avut loc alegerea de deputat în Mierla. Erau doi candidați *Gajzago* Ferencz nembru la curtea de apel în pensiune și cetele *Karácsoni* Aladar, mare proprietar. Pe la orele 11 a. m. *Gajzago* și-a revocat candidatura, în urma căreia contele *Karácsony* a fost declarat ales cu unanimitate.

„Ruinel total al Ciangăilor din Săcele.” Sub acest titlu M. P. scrie următoarele: „Săcelele sunto mică insulă a maghiarismului. (!) Ei sut încunjuțați de oceanul Românilor și Salor, ér poporul ciangău patriotic, hârș și sîrguitor se ruinează încetul cu încetul, sărăcesce și emigréză în Români unde își perde terenul de sub picior și este absorbit de masele române. És o datorie națională de a-i salva pe Ciangăi, cari prin atâtea calamități și suferențe și-au păstrat limba și alipirea cătră ni. Invetătorul din Săcele, *Gyurka Jozse*, a expus într'un memoriu mijlôcele, e cari ar trebui să le întrebuințăm sprealvarea Ciangăilor și a trimis acest memoriu camerei deputaților, ministeriilor șișpanului Brașovului. — Ce să mai facă entru Ciangăi? Dór să voteze din budgal statului o pensie viageră de câte 600 rone, cel puțin, pe an pentru fie-care ip de familie. Să dicem, că sunt 5000 capi de familie—fac 3 milioane de corol. N'ar fi tocmai mult și Ciangăii ar fi salvați pentru vecie! — Ne mirăm însă unde vin vâlcările acestea că pierdum pôte să piară un popor, decât e hnic, sîrguincios și patriotic și având în elasi timp tot sprîjinul statului?..

Pentru masa știinților români din Brașov au intrat la dómna *Maria Pruncu* și *Elena Bolls* ca fiice și dela d-l *G. Orghidan* ca net 100 Lei întru amintirea de veci a rēpței dómne *Elena George Ioan*. Primescă își donatori cele mai vii mulțămite. *Distîunea școlilor gr. or. din Brașov.*

În fața curții cu țări din Clușiu s'a început ér, în 4 Feuarie, procesul contra locuitorilor din Mzău Gh. Bradu, *Petre Miluț*, *Simion Băș* și *Bocu Onuț*, acușați, că ar fi plătit e Pâne Onuț să atenteze la viața notelui din Mărgău, *Siko Kanut*. Acest notera din cale afară aspru față cu poporul, pedepsia și amenda pe ômeni de le eş sufletul din ôse. Notarul a fost denunțat și s'a pornit contra lui cercetare discinară, fără rezultat. Atunci ômenii auimis o deputație la ministrul de interneșerând să-i scape de acest notar. Tôte fost înzadar. În cele din urmă s'au făcut rei atentate contra vieții lui. Pâne Ôț, după cum singur a mărturisit, a înșcat asupra notarului în 3 rânduri fâșe-l nimerescă. El acusă pe susnumiții tru ômeni, că ei ar fi autori moral ai mtatelor, ômenii tăgăduesc. Resultatul procesului încă nu e cunoscut.

Avis. Clientii sausalului Alesiu Pop fost avocat în Cluș, sunt rugați ca pentru luarea în prie a actelor, eventual pentru alte dispuțiuni să se adreseze cătră subșerisul, ca este numit. curator — *Dr. Georgiu Ilea*, îșiu (Deak Ferencz u. nr. 18.)

Conferența isrice. Societatea „Mușeul transilvan” (Elyi Muzeum-Egyelet) secția filosofică-filolcă și istorică anunță pe ziua de 9 Februe conferențe publice ce se vor ține în safestivă a primăriei din Clușiu. Intre corențari vedem figurând în primul loc *Dr. Moldován Gergely* o cu conferențaunțată sub titlul: „*Az olah katona lelvilága*” (Psichicul soldatului valah).

Diarist deportat la Siberia. *Amphiteatrov*, unul din ncipalii redactori ai diarului „Rosija” dPetersburg, a fost deportat de curând Irkutk în Siberia. Motivul acestei depări a fost un articol în care se critica fața imperială rusescă.

Diarul „Rosija” a fost suspendat tot-odată pentru timp nedeterminat.

Prinți duelgii. Principele moștenitor Danilo de Muntenegru s'a bătut de curând în duel cu fratele sêu mai mic prințul Mirko. Duelul ar fi fost motivat de faptul, că prințul Mirko ridiculasase pe femeia fratelui sêu Danilo, o prințesă de Mecklenburg. Prințul Danilo a primit o rană ușoră.

Catastrofă minieră. Dilele trecute s'a produs o esplosiune într'o mină aprôpe de Coahuil (Mexic). În momentul esplosiunei se aflau în mină 165 lucrători. Până acum au fost scôse 65 cadavre.

Statistică. Din ultimile date statistice se pôte constata, că în Ungaria în fie-care an câte 8—9000 mame nasc gemeni. Câte 3 copii nasc pe an aprôpe 100 de mame. Câte 4 copii au născut în ultimii 10 ani numai 13 mame.

Mulțămite.

Subscrișii venim a da espresiune adênței nôstre recunoscințe față cu acele prea stimate persône și corporațiuni, cari au binevoit a lua parte la durerea, de care a fost pētruncă inima nôstră din incidentul trecerei la cele eterne a iubitei nôstre mame și bunicie *Elena G. Ioan*, născută *Nicolau*, parte esprimându-și condolențele lor verbal sêu în scris, parte întovărășind pe scumpa decedată la ultimul loc de odihnă, în ziua de 20 l. c.

În deosebi ne simțim datorii a aduce profundele nôstre mulțămite Onoratului Comitet al „Reuniunei femeilor române din Brașov pentru ajutorarea copilelor sêrace și orfane”, care a binevoit a lua parte în corpore la înmormântarea președintei de odinioră a Reuniunei și tot-odată a binevoit a depune o prea frumoasă corônă pe sicriul prea iubitei rēposate; tot ast-fel și Onoratului Comitet al „Reuniunei pentru ajutorarea vêduvelor române din Brașov și Săcele”, care de asemenea a ținut să fie reprezentat la înmormântare printr'o deputațiune.

Brașov, Ianuarie 1902.

Maria de Pruncu, Elena Dr. Boltres, George Orgidan.

ULTIME SCIRI.

Londra, 4 Februarie. Guvernul olandes ține o conferență cu scop de-a cere guvernului britanic să-i permită a-se pune în contact cu *Steyn* și *Schalk-Burgher* și să-i îndemne a stărui pe lângă Burii de-a renunța la condiția independenței. — Unul din diarele olandese scrie, că ministru-președinte olandes *Kuyper* a cădut victima unei mistificațiuni.

Petersburg, 4 Februarie. Intre China și Japonia a izbucnit un conflict sângerôs de graniță. O trupă de 2000 chinesi, armată iregulară, a pētruns în Coreea de vest jetuind orașele. Locuitorii fug, ér viceregii cer ajutor militar.

Cura băilor de burueni depravative „Dinșoreanu” Ploesci. Cu această cură ușoră de aplicat și de urmat se pôte restabili ori-ce suferind, de ori-ce bôlă, în ori-ce timp al anului, fără tēmă de rēcělă. La bôlele de cancer, tuberculosă, epilepsie, hemoroide, paralisie totală sêu parțială, hemiplegie, etc. fac angajamente garantate pentru restabilirea sănătății. Cei cari se pot acomoda în locuința lor, se pot curarisi singuri acasă, după o instrucție specială bôlei cerută de suferind. Consultul prin corespondență fără instrucție e gratuit, asemenea e gratuită și instrucția pentru cei ce vor dovedi, că sunt sêraci fără mijlôce. La casuri grave, unde mórtea ar amenința viața, și medicina nu mai pôte da ajutorul dorit, pentru salvarea celui în pericol mă pôte chema oricine telegrafic. *Dinșoreanu*, physiolog-hidropat.

Proprietar: *Dr. Aurel Muresianu.*
Redactor responsabil: *Traian H. Pop.*

